

**TYÖ- JA TASA-
ARVOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO
14/2001 vp**

Hallituksen esitys vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työllistymistä edistäväksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on 18 päivänä lokakuuta 2001 pyytänyt työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan lausunnon hallituksen esityksestä vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työllistymistä edistäväksi lainsäädännöksi (HE 169/2001 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Anja Kairisalo, ylitarkastaja Aini Kimpimäki ja hallitussihteeri Karoliina Korte, sosiaali- ja terveysministeriö
- työministeri Tarja Filatov ja ylitarkastaja Pentti Lehmijoki, työministeriö

- opetusneuvos Heikki Ravantti, opetusministeriö
- pääsihteeri Kalle Könkkölä, Valtakunnallinen vammaisneuvosto
- kehittämisspäällikkö Mirjami Airaksinen, Kansaneläkelaitos
- sosiaalipoliittinen asiamies Vesa Rantahalvari, Palvelutyönantajat
- sosiaalipoliittinen sihteeri Mirja Janerus, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- erityisasiantuntija Sirkka-Liisa Karhunen, Suomen Kuntaliitto
- lainopillinen asiamies Risto Tuominen, Suomen Yrittäjät
- toimitusjohtaja Arto Alaranta, Raina-säätiö
- selvitysmies Matti Marjanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksen tavoitteena on parantaa vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työllistymisedellytyksiä ja nostaa heidän työhön osallistumisensa lähemmäs muun väestön työllisyysastetta. Sosiaalihuollon työllistämistehtäviä koskevat vanhentuneet säännökset ehdotetaan uudistettavaksi. Suojatyö kuuluisi osana kunnan työllistämistä tukevaan toimintaan.

Kansaneläkelakiin ehdotetaan tehtäväksi muutos, jolla parannettaisiin työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämistä koskevan säännösten toimivuutta. Ammatillisen kuntoutuksen varmistamiseksi nuorelle maksettavan kuntoutusrahan maksukautta esitetään pidennettäväksi 20 vuoden ikään saakka. Sairausvakuutuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä saava

vammainen tai vajaakuntainen työntekijä voisi sairastuessaan saada sairauspäivärahaa. Esitys liittyy valtion vuoden 2002 talousarvioesityk-

seen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta on tarkastellut lausunnossaan hallituksen esitystä oman toimialansa kannalta.

Vajaakuntoisten työllistämisen tukeminen työhallinnon toimenpitein

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että vajaakuntoisten työnhakijoiden määrä on viime vuosina ollut jatkuvassa kasvussa, samalla kun työttömien osuus heistä on kasvanut. Vuonna 2000 vajaakuntoisia työnhakijoita oli noin 83 000. Heistä oli työttömiä noin 68 700.

Työllisyyspolitiikan yhdeksi keskeiseksi päämääräksi on laajasti hyväksytty vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden yhtäläinen oikeus työhön. Vammaispoliittisissa ohjelmissa on asetettu tavoitteeksi, että kukin hallinnonala vastaa kaikkien kansalaisten palveluista omalla sektorillaan. Tämän normalisuustavoitteen mukaista on, että työvoimaviranomaisilla on päävastuu myös vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen edistämisestä. Tavoitteena tulee olla, että vammaiset ja vajaakuntoiset työllistyvät avoimille työmarkkinoille yleisin työehdoin sekä yleisten työvoimapalvelujen ja tukitoimenpiteiden avulla.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen edistäminen edellyttää eri hallinnonalojen toimivaa yhteistyötä. Työhallinnon ohella tärkeitä toimijoita ovat kunnat, sosiaali- ja terveyssektori sekä opetustoimi. Useissa tapauksissa onnistunut työllistäminen edellyttää työelämän ja kuntoutuksen yhdistämistä, yksilöllisiä palvelukokonaisuuksia ja työllistymispolkuja sekä useiden toimijoiden yhteistyötä.

Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys sisältää lähinnä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan koskevia muutosehdotuksia. La-

kiehdotuksia valmistelleen selvitysmies Matti Marjasen ehdotuksista hallituksen esitykseen ei ole sisällytetty työllisyyslakia koskevia muutosehdotuksia. Valiokunnan käsityksen mukaan on tärkeää, että työvoimaviranomaiset ottavat keskeisen vastuun tässä työssä ja tukevat kaikin käytettävissään olevin keinoin vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymistä. Tästä syystä valiokunta ehdottaa, että hyväksyttäisiin hallituksen esitykseen sisällytettävän työllisyyslain 16 §:n 2 momentin muutosehdotus, jossa vajaakuntoiset rinnastetaan nuoriin ja pitkäaikaistyöttömiin työllistämistukien myöntämisessä.

Valiokunta katsoo, että työllistämistukia tulee kehittää vastaamaan paremmin vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymisen edistämistarpeita. Tämä edellyttää muun muassa työllisyysasetuksen (1363/1997) muuttamista siten, että yhdistämistukea ja työllistämistukea voidaan maksaa yhtäjaksoisesti nykyistä pitempään ja että tuki voi alentua asteittain yhdistelmätuen määrästä korotetun työllistämistuen kautta normaaliin työllistämistueksi. Myös työvoimapalveluihin liittyvistä etuuksista annettua asetusta (1253/1993) tulee muuttaa siten, että työympäristön muutoksista ja työhön valmentajan järjestämisestä työnantajalle maksettavia korvausten enimmäismääriä nostetaan.

Jotta ehdotetut muutokset parantavat vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymistä tarkoitettulla tavalla, tarvitaan valiokunnan käsityksen mukaan tuntuva panostus uudistuksista tiedottamiseen sekä työvoima- ja sosiaaliviranomaisten kouluttamiseen.

Työsuhteessa tehtävä työ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että suojatyössä työntekijä on työsopimuslain (55/2001) mukaisessa työsuhteessa palvelun tuottajaan. Sen sijaan vammaisten henkilöiden työtoimin-

taan osallistuva henkilö ei ole työsuhteessa toiminnan järjestäjään tai palvelun tuottajaan, mutta toimintaan sovelletaan työturvallisuuslakia ja siihen osallistuville tulee ottaa tapaturmavakuutus.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan suojatyö tehdään nykyisinkin työsuhteessa. Suojatyötä koskevia säännöksiä sisältyy tällä hetkellä ainakin kolmeen valtakunnalliseen työehtosopimukseen: kunnalliseen kuukausipalkkaisten työehtosopimukseen, kunnalliseen yleiseen virka- ja työehtosopimukseen sekä työkeskuksia koskevaan työehtosopimukseen.

Lakiehdotus on valiokunnan käsityksen mukaan sopusoinnussa uuden työsopimuslain ja sen perustelujen kanssa. Työsopimuslain perustelujen mukaan työsuhteessa tehtävälle työlle on tyypillistä ansiotarkoitus. Esimerkkinä työsuhteisen toiminnan ulkopuolelle jäävästä toiminnasta perusteluissa mainitaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluna annettavaan työtoimintaan tai muuhun terapiaan osallistuminen, jos toiminta järjestetään kokonaan tai pääasiallisesti hoito- ja kuntoutustavoitteisesti. Tällaista kuntoutustavoitteista toimintaa on ehdotetun sosiaalihoitolain 27 e §:n mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta, johon ei ehdotuksen mukaan sovelleta työsopimuslakia. Sen sijaan suojatyö tapahtuu normaalissa ansiotarkoituksessa. Siinä tehdään työsuhteinen työkeskuksen ja asianomaisen työntekijän välillä silloinkin, kun kunta ostaa työkeskukselta suojatyöpalvelun.

Valiokunta pitää tärkeänä, että lakiin sisällytetään selkeät säännökset siitä, milloin toiminta tapahtuu työsuhteessa ja mitä lainsäädäntöä toimintaan kulloinkin sovelletaan. Valiokunta pitää ehdotettuja säännöksiä perusteltuina ja asianmukaisina.

Työkyvyttömyyseläkkeen jättäminen lepäämään ja vammaistuki

Esityksessä ehdotetaan kansaneläkelain 22 §:n 4 momenttia muutettavaksi siten, että ansiotulojen ylittäessä 588,66 euroa työkyvyttömyyseläke jäisi lepäämään. Kyseistä tuloajaa ei ehdoteta sidottavaksi indeksiin. Lisäksi esitykseen sisältyy vammaistukilain 2 §:n muutosehdotus,

jonka mukaan eläkkeen lepäämässäoloajalta, mutta kuitenkin enintään kahdelta vuodelta, maksetaan vammaistukea.

Valiokunta ei pidä ehdotettua 588,66 euron tuloajaa erityisen onnistuneena, vaan esittää sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan harkittavaksi, olisiko se syytä pyöristää esimerkiksi 590 tai 600 euroon. Samalla valiokunta katsoo, että tulisi pohtia, miten ja millä aikavälillä ehdotettua kiinteää euromäärää tarkistetaan, jos sitä ei haluta sitoa indeksiin.

Esityksen perusteluissa on katsottu vammaistuen maksaminen eläkkeen lepäämässäoloajalta perustelluksi, jotta työssäkäynti olisi kannattavampaa kuin eläkkeellä olo ja koska työssäkäynnistä aiheutuu enemmän kustannuksia kuin eläkkeellä olosta. Vammaistuen suuruus on tällä hetkellä 1 912 markkaa ja se on verotonta tuloa. Valiokunta pitää vammaistuen maksamista eläkkeen lepäämässäoloajalta hyvänä ja tarpeellisenä kannusteena vammaisen työhön menemiselle. Samalla valiokunta toteaa, että vammaistuen lakatessa kahden vuoden kuluttua henkilön tulot vähenevät merkittävästi eikä työkyvyn parantumisesta mahdollisesti tuleva palkannousu todennäköisesti riitä kattamaan tätä tulojen putoamista. Näin ollen vaarana voi olla, että työsuhte katkaistaan ja henkilö palaa eläkkeelle. Valiokunta esittääkin sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan harkittavaksi, olisiko tarkoituksenmukaisempaa jatkaa vammaistukea myös kahden vuoden määräajan jälkeen ja porrastaa tarvittaessa sen vähentyminen siten, ettei vähentymisestä aiheudu asianomaisille kohtuuttomia ongelmia.

Yksityiskohtaiset perustelut

Laki sosiaalihoitolain muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 27 d §:n 4 momenttiin lakiteknistä täsmennystä ja 5 momenttiin kielellistä korjausta.

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 22 §:n 5 momenttiin tehtäväksi muutoksen, jolla selkeytetään pykälän sanamuotoa siten, että se vastaa

paremmin säännöksen perusteluissa esitettyä tarkoitusta.

Laki työllisyyslain 16 §:n muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi uuden hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen, jolla työllisyyslain 16 §:n 2 momentti muutetaan siten, että vajaakuntoiset rinnastetaan nuoriin ja pitkäaikaistyöttömiin työllistämistukia myönnettäessä.

Lausunto

Lausuntonaan työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että 2. ja 4.—6. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

*että 1. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (**Valiokunnan muutosehdotukset**),*

*että hyväksytään uusi 7. lakiehdotus (**Valiokunnan uusi lakiehdotus**) ja*

että sosiaali- ja terveysvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1365/1992, sekä
lisätään lakiin uusi 27 d ja 27 e §, seuraavasti:

17 §
(Kuten HE)

27 d §
(1—3 mom kuten HE)

Suojatyössä noudatettavasta palkasta saadaan sopia työehtosopimuslaissa (436/1946) tarkoitetulla työehtosopimuksella, jota noudatetaan sen estämättä, mitä työsopimuslain 2 luvun 7 §:ssä säädetään *työehtosopimusten yleissitovuudesta*.

Suojatyön tuottajalla on oikeus irtisanoa työntekijän työsopimus työsopimuslain 7 luvussa säädettyjen perusteiden ohella myös silloin, kun suojatyön järjestäjä katsoo, *että* työntekijä ei ole 2 momentissa tarkoitetuin tavoin suojatyön tarpeessa.

27 e §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

3.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 20 §:n 1 momentin 2 (*poist.*) kohdan a alakohta, 22 §:n 4 ja 5 momentti, 39 §:n 4 momentti sekä 77 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 20 §:n 1 momentin 2 kohdan *a* alakohta, 22 §:n 4 ja 5 momentti ja 39 §:n 4 momentti laissa 837/1998 sekä 77 §:n 1 momentti laissa 724/2001, seuraavasti:

20 §
 (Kuten HE)

22 §

— — — — —
 (4 mom. kuten HE)
 Työkyvyttömyyseläkkeen ollessa lepäävänä henkilöä ei pidetä eläkkeensaajana. Henkilölle, jonka eläke on jätetty lepäämään 4 momentissa säädetyllä tavalla, maksetaan lepäämistä vastaavalta ajalta, enintään kuitenkin 24 kuukaudelta vammaistukilain (124/1988) 2 §:n 3 momentissa mainittua vammaistukea. Lepäämässä olevaa eläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen edel-

lyttäen, että työnteko on lakannut tai ansiotulot ovat vähentyneet siten, että *ne jäävät alle 4 momentissa säädetyin tulorajan*. Jollei lepäävänä olevaa eläkettä ole eläkelaitokselle tehdyllä eläkelaitoksen pyytämällä ilmoituksella vaadittu maksettavaksi uudelleen viiden vuoden kuluessa siitä, kun eläke on jätetty lepäämään, katsotaan se ilman eri päätöstä lakanneeksi.

39 ja 77 §
 (Kuten HE)

Voimaantulosäännös
 (Kuten HE)

Valiokunnan uusi lakiehdotus

7.

Laki

työllisyyslain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetun työllisyyslain (275/1987) 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1696/1992, seuraavasti:

16 §

Työttömän työllistymisen edistäminen ja työvoimapolvelujen ensisijaisuus

— — — — —
Jos työnhakijaa ei ole 1 momentissa tarkoitetuilla eikä työnhakijan yksilöllisen tilanteen edellyttämällä tehostetuilla toimenpiteillä onnistuttu työllistämään, voidaan hänen työllistymistään tukea työllisyysmäärärahojen avulla sen mukaan kuin tässä laissa ja asetuksella säädetään. Työvoimaviranomaisten on työllisyysmäärärahoin työllistäessään annettava etusija niille työnhakijoille, joiden työnsaannin tarve on suurin. Työllisyysmäärärahoja kohdennetaan erityi-

sesti nuorten, (*poist.*) pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämiseen, pitkäaikaisyöttömyyden ennalta ehkäisemiseen sekä alueellisesti tasapainoisen työllisyyden edistämiseen. Talousarviossa osoitettujen määrärahojen rajoissa voidaan työllisyysmäärärahoista myöntää tukea myös (*poist.*) muiden työttömien työllistämiseen ja muuhun työllisyyden edistämiseen.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2002.

Helsingissä 7 päivänä marraskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Jouni Lehtimäki /kok
jäs. Tuula Haatainen /sd
Pertti Hemmilä /kok
Anne Huotari /vas
Kyösti Karjula /kesk
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr (osittain)

Petri Neittaanmäki /kesk
Håkan Nordman /r
Pirkko Peltomo /sd
Tero Rönni /sd
Raija Vahasalo /kok (osittain)
Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström .